

Tea Gorjanc Prelević, izvršna direktorka Akcije za ljudska prava, uputila je otvoreno pismo članovima Organizacionog odbora konferencije Riječ, slika, neprijatelj, održane u Podgorici 11-13. novembra 2013. godine. Pismo je upućeno: Ranku Vujoviću, Slavku Mandiću, Nikoli Vujanoviću, Željku Rutoviću, Ameru Ramusoviću, Budimiru Damjanoviću, Nikoli Martinoviću, Stevanu Liliću, Branku Vojičiću, Draženu Ceroviću, Miloradu Popoviću, Andreju Nikolaidisu, Ireni Bošković i Gordani Borović, kao i ministru ljudskih prava u Vladi Crne Gore Suadu Numanoviću i ministru kulture u Vladi Crne Gore Branislavu Mićunoviću, koji su javnim finansijama Crne Gore podržali Konferenciju i imali svoje predstavnike u njenom Organizacionom odboru. Monitor će u nekoliko nastavka objaviti to pismo - svojevrsnu analizu koja prevazilazi ovaj događaj, jer govori i o kretanjima na medijskoj sceni i pokušajima da se agresivnom propagandom suzbiju pluralizam i kritičko mišljenje

Pored mojih izjava, u istu grupu „napada na državu”, svrstana je i naslovna strana Vijesti sa fotografijom gospođe Čarapić u Skupštini, snimljene prilikom njenog predstavljanja godišnjeg izvještaja o radu Državnog tužilaštva Crne Gore i naslovom „Je li se moglo uraditi manje”. Ovaj naslov je izvjesno provokacija u javnom interesu, sasvim u okvirima granica slobode izražavanja, posebno imajući u vidu učinak Vrhovnog državnog tužioca, koji je čak i Evropska komisija u svom umjerenom diplomatskom govoru ocijenila kao „ograničen”.

Isto tako, kao „napad na državu” predstavljen je i naslov Vijesti „Zamolnice za dokaze o 'sestri' pišu već 32 dana”, iako ne bi smjelo biti sporno da je podatak od legitimnog javnog interesa činjenica da uprkos preciznom uputstvu koje su američke vlasti dostavile državnom tužilaštvu više od mjesec dana ranije o tome kako da zahtijeva relevantne spise u slučaju od najvećeg javnog interesa, tužilaštvo još uvijek nije pripremilo i uputilo taj zahtjev. Ovakvo novinarstvo može samo da pomogne izgradnji odgovornih i profesionalnih državnih institucija, kakve su Crnoj Gori neophodne, i razočaravajuće je da se, kao u vrijeme jednopartijskog jednoulja, ono predstavlja kao udar na državu.

Zanimljivo je da je i prenos izjava zvaničnika Evropske komisije na izložbi ocijenjen kao primjer kršenja ljudskih prava i etičkih standarda, i kada su one dosljedno prenijete - na primjer, crvenim je naglašen naslov u Vijestima: „Štefan File: 'Pobjeda' je primjer kako se krši etika”, kako je najavljen tekst u kojem je prenijeta izjava komesara za proširenje Evropske unije, Štefana Filea, istog sadržaja, koju sam i sama čula, kao i drugi prisutni učesnici regionalne konferencije SpeakUp!2. Na vašoj izložbi je i taj nesporni prenos stava gospodina Filea predstavljen kao kršenje ljudskih prava i etike, bez obrazloženja.

Na „stubu srama” pored većine naslovnica crnogorskih najuticajnijih štampanih medija, završile su i naslovnice američkog časopisa TIME na kojima se ljube dvije žene, odnosno dva muškarca, pored naslova „gej brakovi su već pobijedili”. Ove naslovne strane su primjer legitimnog zalaganja uredništva za prava LGBT osoba, koje ne može poništiti lično zgražavanje urednika izložbe nad činjenicama oličenim u citiranom naslovu (14 država SAD je legalizovalo gej brakove) ili onima na koje se ukazuje fotografijom – da postoje žene i muškarci koji se vole i žele i smiju to i javno da pokažu. Proglašavanje ovih naslovnica neprofesionalnim novinarstvom i kršenjem etike je homofobičan stav, koji ne doprinosi promociji kulture ljudskih prava.

Nema sumnje da je ovom izložbom odapeta prijeteća strijela onim crnogorskim medijima koji se ističu kontinuiranom kritikom vlasti, a koji su na izložbi po pravilu neopravdano istaknuti kao primjeri „grubog kršenja ljudskih prava” i "direktnog kršenja svih etičkih standarda i normi koji bi trebalo da važe u novinarskoj profesiji”.

Opasnija činjenica po razvoj demokratije u Crnoj Gori je da se na ovaj način istovremeno zbunjuje javnost o standardima slobode govora u demokratskom društvu. Kod onih koji razumiju i drže do tih standarda ostaje gorka spoznaja da je ovakva izložba podržana i novcem osiromašene javnosti i ohrabrujućim stavom njene vladajuće političke elite.

Iako je deklarativni cilj izložbe "skretanje pažnje javnosti na nemjerljivu važnost profesionalnosti u novinarstvu", sasvim legitiman, jer gotovo svi crnogorski mediji više ili manje krše novinarsku etiku, neobrazložen prikaz istaknutih naslovnih stranica gotovo isključivo Vijesti, Dana i Monitora, kao nezakonitih i neetičnih, ne predstavlja objektivan pristup problemu.

Za izlaganje ruglu su odabrane i sasvim nesporne tvrdnje, potkovanе čak i sudskim presudama, iako se toliki stepen izvjesnosti da bi se slobodno izražavalo ne zahtijeva od novinara u evropskom demokratskom društvu. Istaknuti su i naslovi s nedokazanim tvrdnjama, ali koje nisu pobijene u sudskom postupku i za koje je postojao nekakav činjenični osnov – opet dovoljno za slobodno izražavanje prema praksi Evropskog suda za ljudska prava.

Koncepcija izložbe formirana je na pogrešnoj interpretaciji evropskog standarda, kako se zaključuje i iz pratećeg teksta njenog urednika, koji tvrdi: prema ocjeni Evropskog suda za ljudska prava, javnost i političari moraju prihvatiti da sloboda izražavanja znači pravo da 'šokira, uznemiri i naljuti', ali ne i da šikanira, vrijeđa i bruka!

Evropski sud je, ustvari, rekao, da sloboda izražavanja obuhvata informacije ili ideje koje i vrijeđaju i šokiraju i uznemiravaju, jer su takvi zahtjevi demokratskog pluralističkog i otvorenog društva. Prema tome, nije tačna poruka, plasirana izložbom, da sloboda izražavanja ne dozvoljava bilo kakvo vrijeđanje ili brukanje. To što se neko osjetio uvrijeđenim istaknutim naslovnicaма nije dovoljno da bi one mogle da se zabrane ili proglašene za nepoželjne u jednom stvarno demokratskom društvu.

Stvarni primjeri kršenja novinarske etike, koji postoje na izložbi, ostali su u sjenci masovnog osporavanja očigledno dopuštenih primjera novinarske kritike vlasti, koja je, u stvari, poželjna i neophodna za razvoj demokratije. U svjetlu postojećih evropskih standarda, ovakvog osporavanja slobode izražavanja postidio bi se bilo koji političar države u članstvu Savjeta Evrope, a kamoli državnik u rangu predsjednika SAD Džona Kenedija, koji je na skupu Udruženja američkih novinskih izdavača još 1961. rekao: „Bez debate, bez kritike, nijedna vlada i nijedna država ne mogu da uspiju i ni jedna republika ne može da preživi". Ova izložba, svesrdno podržana od Vlade Crne Gore, pokazala je, nažalost, drugačije opredjeljenje, koje se može sažeti u zastrašujuću poruku: „Dobro se pazite vi koji se usudite o nama da pišete, a posebno da nas kritikujete - razapećemo vas (bar) na izložbi!"

Pogrešna koncepcija ove izložbe, koja osuđuje kritičko izražavanje, a koju je podržala Vlada Crne Gore, morala bi da zabrine sve kojima je stalo do budućnosti ove zemlje kao demokratske države, koja pretenduje na članstvo u Evropskoj uniji.

(Kraj)